

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดสวัสดิการสังคมไทย มีพัฒนาการมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน นโยบายการจัดสวัสดิการสังคมมักจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ทางการเมือง การปกครองของรัฐบาล และสภาพเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ปัจจุบันนโยบายรัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุซึ่งนับวันจะมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดและมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการดูแลผู้สูงอายุ จำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจถึงความต้องการสวัสดิการสังคมที่แท้จริงของผู้สูงอายุ ว่าท่านต้องการสิ่งใดหลังจากที่ได้เข้าสู่วัยผู้สูงอายุแล้ว เพื่อจะได้นำความต้องการต่างๆ เหล่านั้นมาประกอบการตัดสินใจในการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุในท้องถิ่นของตน

ในสังคมไทย ถือว่าผู้สูงอายุ คือ ปุชนิยบุคคลที่ถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามตลอดจนประสบการณ์ชีวิตที่ได้สร้างสมไว้ให้กับสังคมจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดสังคมที่ดี มีคุณธรรมและเป็นสังคมที่ขี้ดถือผู้สูงอายุเป็นหลักสำคัญของครอบครัว เป็นผู้นำครอบครัวที่พร้อมให้ในทุกๆ ด้านเพื่อให้ผู้สูงอายุที่สังคมถือเป็นปุชนิยบุคคลคงไว้ ถึงเวลาที่สังคมควรตระหนักในความรับผิดชอบที่พึงมีต่อผู้สูงอายุ ตอบแทนเมื่อท่านอยู่ในวัยถดถอย หรืออยู่ในช่วงเวลาที่ศึกษาเสื่อมถอย จำเป็นต้องพึงพิงสังคม ให้ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างผาสุก และมีคุณภาพชีวิตที่ดี (อุซุกร เหมือนเดช. 2552 : 3)

ปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในปี พ.ศ. 2553 ประเทศไทยมีผู้สูงอายุคิดเป็นประมาณร้อยละ 11 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ ทำให้ประเทศไทยเริ่มเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” ตามคำนิยามขององค์การสหประชาชาติ (United Nations) ที่กำหนดไว้ว่าประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) เมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มเป็นร้อยละ 20 ของประชากร จากการสำรวจสถานะการทำงานของประชากรหรือการสำรวจแรงงานพบว่า ในปี พ.ศ. 2553 มีผู้สูงอายุที่ทำงาน 3.1 ล้านคน จากจำนวนผู้สูงอายุทั้งสิ้น 8.0 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 38.8 ทั้งนี้จากการสำรวจยังพบว่าการทำงานของผู้สูงอายุเหล่านี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพขั้นพื้นฐานต่างๆ ด้านการขายร้อยละ 27.8 รองลงมาเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านความสามารถทางฝีมือ และธุรกิจการค้าร้อยละ 20.6 ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้าน

การเกษตร และประมงร้อยละ 13.2 และผู้บัญญัติกฎหมาย ข้าราชการระดับอาวุโส และผู้จัดการ ร้อยละ 12.2 สำหรับผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ประกอบอาชีพผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือ ในด้านการเกษตร และประมงร้อยละ 64.0 รองลงมาเป็นพนักงานบริการ และพนักงานขายในร้านค้า ร้อยละ 19.0 และผู้ปฏิบัติงานด้านความสามารถทางฝีมือ และธุรกิจการค้าร้อยละ 6.4 (วิทยาลัย ประชากรศาสตร์. 2554 : ออนไลน์)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 กำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจ ให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง และสามารถตัดสินใจดำเนินกิจการของท้องถิ่นได้เอง โดยดำเนินการตาม พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 มาตรา 16 กำหนด ให้ เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่นตนเอง จำนวน 31 ข้อ หนึ่งในนั้นคือ การสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 มาตรา 50 กำหนดให้ เทศบาลตำบลมีอำนาจหน้าที่ที่ต้องทำในเขตเทศบาล (7) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ (สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2548 : คำนำ)

ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีเขตการปกครองแบ่งออกเป็น 16 หมู่บ้าน มีประชากรชายทั้งหมด 4,279 คน ประชากรหญิงทั้งหมด 4,164 คน มีจำนวน ครัวเรือนทั้งสิ้น 2,014 ครัวเรือน และมีผู้สูงอายุ 951 คน (สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบล ยายแยมวัฒนา. 2554 : 6) ในการดำเนินงานสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน นั้นพบว่ามีปัญหาอุปสรรคหลายประการ ซึ่งจากการประเมินความพึงพอใจจากโครงการวันผู้สูงอายุ ประจำปีงบประมาณ 2544 ทำให้ทราบว่าบริการที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริงถึงแม้รัฐบาลจะมีนโยบายที่เพิ่มความเอาใจใส่ในการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น แต่ด้วยสภาพเศรษฐกิจ สังคมที่เปลี่ยนไป ทำให้ความเป็นอยู่โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่อยู่ในชนบทส่วนใหญ่ถูกทอดทิ้ง ขาดการดูแลเอาใจใส่ ขาดการให้คำปรึกษาแนะนำเรื่องสุขภาพอนามัยอย่างใกล้ชิด ไม่มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่ออกกำลังกาย ขาดการรวมกลุ่มตั้งเป็นชมรมผู้สูงอายุ และยังไม่มีการส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อเสริมรายได้ให้กับตนเอง และครอบครัวซึ่งถือว่าการจัดสวัสดิการต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งความมั่นคงทางสังคม เศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น

เหตุผลจากสภาพปัญหาและการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวประกอบกับผู้วิจัยเป็นรับผิดชอบ งานด้านสวัสดิการสังคมโดยตรง จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของ ผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุใน

ปัจจุบัน และอนาคตตลอดจนเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุในหน่วยงานองค์กรอื่นๆที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลยายเข้มวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลยายเข้มวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์
2. เป็นสารสนเทศเพื่อที่จะนำไปปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการและส่งเสริมสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลยายเข้มวัฒนา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆทั่วประเทศ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในชุมชนท้องถิ่นด้านสวัสดิการสังคมในเขตเทศบาลตำบลยายเข้มวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีทั้งหมดจำนวน 6 ด้านคือ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง และด้านการสร้างบริการเครือข่ายการเกื้อหนุน แต่ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาใน 3 ด้าน ได้แก่ สวัสดิการด้านนันทนาการสวัสดิการด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล และสวัสดิการด้านความมั่นคงทางสังคม (โกวิท พวงงาม, 2552 : 441- 445)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลยายเข้มวัฒนา ทั้ง 16 หมู่บ้านอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 951 คน(สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลยายเข้มวัฒนา, 2554 : 6)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากการสุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของทาโร ยามาเน (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95.5% และความคลาดเคลื่อน

±5% (ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. 2542 : 146) จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 286 คน แล้วทำการสุ่มให้กระจายไปตามหมู่บ้านต่างๆ ตามสัดส่วน โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

3. **ตัวแปรที่ศึกษา** ได้แก่ ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้เข้าใจความหมายของศัพท์ต่างๆ เชิงปฏิบัติการที่ นำมาใช้ในการวิจัยนี้ จึงให้คำนิยามศัพท์เฉพาะดังนี้

1. **ความต้องการ** หมายถึง ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างผาสุก

2. **ความต้องการสวัสดิการสังคม** หมายถึง ความประสงค์ของผู้สูงอายุที่ต้องการให้มีระบบการจัดบริการสวัสดิการสังคมทั้งจากภาครัฐ และเอกชนเพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาสังคม และพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมเพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ในระดับมาตรฐาน โดยบริการดังกล่าวที่ต้องตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึง และเป็นธรรมใน 3 ด้านดังนี้

2.1 **สวัสดิการด้านนันทนาการ** หมายถึง การจัดสถานที่ออกกำลังกายการจัดสวนสาธารณะไว้สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ การจัดสวนสุขภาพ การส่งเสริมกิจกรรมหรือสนับสนุนการรวมตัวเพื่อก่อตั้งชมรม

2.2 **สวัสดิการด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล** หมายถึง การให้บริการด้านสุขภาพ การให้บริการตรวจรักษาพยาบาลเบื้องต้นโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย การออกเยี่ยมเยียนที่บ้าน แนะนำและให้คำปรึกษาด้านการรักษาสุขภาพอนามัย การดูแลตนเอง ตลอดจนช่องทางสำหรับการดูแลเพื่อให้เข้าถึงบริการจากภาครัฐได้อย่างรวดเร็ว

2.3 **สวัสดิการด้านความมั่นคงทางสังคม** หมายถึง การปลูกฝังให้รู้จักการออม ทั้งในรูปการออมเงิน และทรัพยากรในท้องถิ่น การรวมกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความรู้เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีวัฒนธรรมที่มั่นคง การรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อสร้างอาชีพเสริมมีรายได้ที่มั่นคง การให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวให้เป็นครอบครัวที่มั่นคง

3. **ผู้สูงอายุ** หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง มีภูมิลำเนาในเขตเทศบาลตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

4. **เทศบาล** หมายถึง เทศบาลตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์